

Timrå kommun

- Små skolors och förskolors ekonomi och kvalitet
- Köksverksamhet vid Bergeforsens förskola
- Årskurs 6 vid Ala skola

Rapport

2020-12-04

Helene Ersson

Norlands
UTREDNINGSTJÄNST

Innehåll

Sammanfattning	Sid 3
Bakgrund och uppdrag	4
Genomförande och metod	5
Små enheters ekonomi och kvalitet	6
Köksverksamheten vid Bergeforsens förskola	14
Årskurs 6 vid Ala skola	18

Sammanfattning

Som underlag till framtagande av kommande års verksamhetsplaner med budget har Barn- och utbildningsnämnden beslutat att göra några fördjupade studier. Sammanfattning och slutsatser av dessa studier redovisas nedan under respektive rubrik.

KOSTNADER OCH ELEVUTVECKLING FÖR SMÅ ENHETER

Fem enheter har idag ett strukturtillägg. Det är Tynderö förskola samt Laggarbergs, Fagerviks, Ljustorps och Ala skolor.

Den tidigare åldersintegrerade undervisningen underlättade för små enheter att maximera gruppstorlekar och minimera kostnader för pedagoger. Då variationen mellan åldersgruppernas storlek är betydligt större på de små enheterna än de större påverkar det små verksamheters möjligheter att bedriva en kostnadseffektiv verksamhet.

Både forskningen och de intervjuade rektorer och medarbetare är ense om att det i årskurs 4-6 behöver vara minst 14-15 elever i samma ålder för att eleven ska få bästa förutsättningarna att utveckla sitt lärande.

I det skatteutjämningsystem som finns mellan Sveriges kommuner beräknas skolor med färre än 80 elever i åk F-6 kosta mer, men till detta tas ingen hänsyn i framräknandet av kommunens ersättning.

KÖKSVERKSAMHET VID BERGEFORSSENS FÖRSKOLA

Bergeforsens förskola är den enda verksamhet idag som lagar egen lunch istället för att beställa från centralköket.

En jämförelse har gjorts med Bäckmons förskola som likt Bergeforsens förskola har drygt 100 barn, fördelat på sex barngrupper/avdelningar. Mat- och måltidshandlingen tar något fler timmar i anspråk på Bergeforsens förskola än på Bäckmons förskola. Däremot är budget för inköp av mat och livsmedel lägre.

Vi bedömer att den löpande kostnaden för mat- och måltidsverksamheten är lika för de båda verksamheterna.

ÅK 6 PÅ ALA SKOLA

Eleverna från Söråkers och Ljustorps skolor går årskurs 6 på Ala skola.

Vi bedömer att årskurs 6 från Söråkers och Ljustorps skolor även fortsättningsvis bör gå tillsammans, samt att undervisningen på sikt bör förläggas i Söråkers skola.

Vi anser samtidigt att förslag på lokallösning bör avvakta den pågående utredningen om placering av framtida förskola i Söråker.

A short horizontal bar with a teal segment on the left and a magenta segment on the right.

Bakgrund och uppdrag

Barn- och utbildningsnämnden i Timrå kommun lämnade under hösten 2020 följande uppdrag till förvaltningen:

- Redovisa kostnader och elevutveckling för de enheter som har strukturtillägg. Nämnden önskar också information och fakta gällande små skolors möjlighet att bedriva kvalitativ och kostnadseffektiv verksamhet.
- Utredda om köksverksamheten vid Bergeforsens förskola bedrivs effektivt. Enheten står inför en pensionsavgång och det finns anledning att se över verksamheten.
- Utredda förutsättningarna att flytta årskurs 6 vid Ala skola tillbaka till Söråkers skola och Ljustorps skola.

Uppdraget redovisas vid barn- och utbildningsnämndens sammanträde den 16 december 2020.

Genomförande och metod

Utredningen har gjorts under oktober/november 2020.

Framtagning av underlag

Mot ovanstående bakgrund och utifrån vår tidigare erfarenhet har underlag tagits fram på följande vis:

- Intervjuer har genomförts med
 - Förvaltningschef och biträdande förvaltningschefer för barn- och utbildningsförvaltningen
 - Controller vid barn- och utbildningsförvaltningen
 - Rektor och medarbetare vid Ala skola
 - Rektorer vid Ljustorps skola, Laggarbergs skola, Fagerviks skola och Söråkers skola
 - Rektorer och medarbetare vid Bergeforsens förskola och Bäckmons förskola
- Dokumentstudier har gjorts av bland annat
 - Underlag för beräkning av struktur tillägg
 - Elevutveckling 2008-2020 med prognos till 2024
 - Forskningsöversikten *Skolstorlekens påverkan på elevers skolprestationer och sociala situation i skolan*, Linnéuniversitetet, 2014
 - *Åldersintegrerade klasser – bra eller dåligt för elevers studieresultat?*, IFAU, 2008

Analys och bedömning

Resultat av intervjuer, dokumentstudier och forskningsrapporter har legat till grund för de analyser och bedömningar som gjorts.

Delavstämning

Delrapportering i form av avstämningsrapport och möte med beställaren gjordes den 16 nov och 30 nov.

Rapport

I den föreliggande rapporten redovisas varje uppdrag separat med respektive kartläggning, analys och slutsatser.

Rapporten har faktakontrollerats av representanter för beställaren.

Projektorganisation

Genomlysningen har genomförts av Helene Ersson, utredare med mer än trettio års erfarenhet av kommunal verksamhet, utveckling av kommunal verksamhet och kommunal revision.

Små enheters ekonomi och kvalitet

I Timrå kommun får följande enheter en utökad budget, så kallat strukturtillägg för att kunna utföra uppdraget med ett mindre barn- och elevunderlag:

- Tynderö förskola
- Fagerviks skola
- Laggarbergs skola
- Ljustorps skola
- Ala skola

Inför kommande års verksamhetsplaner med budget önskar barn- och utbildningsnämnden ha med sig information och fakta.

Uppdraget är att

- redovisa kostnader för de enheter som har strukturtillägg.
- redovisa elevutveckling för de enheter som har strukturtillägg.

Nämnden önskar också information och fakta gällande små skolors möjlighet att bedriva kvalitativ och kostnadseffektiv verksamhet.

För att svara på dessa frågor har intervjuer gjorts med berörda i barn- och utbildningsförvaltningen, samtidigt som ekonomiska underlag har inhämtats från förvaltningens controller och ekonom. Dessutom har inläsning av relevanta forskningsresultat gjorts.

Små enheters ekonomi

Modell för beräkning av strukturtillägg

För varje elev eller förskolebarn som går vid skolan eller förskolan får ansvarig chef en budget per kalenderår som ska täcka personalkostnader och inköp till verksamheten. Skolpengen fördelas per barn, samtidigt som verksamheten har en del fasta/halvfasta kostnader så som lärartjänster och andra personalkostnader. Dessa kostnader kan inte ökas/minskas när det tillkommer eller faller ifrån enstaka elever/barn. Därför har ett strukturtillägg införts som ska kompensera för detta.

Det betyder att verksamheten tillförs extra medel om:

- Förskolegruppen är 15 barn då minimibemanning är 5,35 barn per tjänst för att klara det öppethållande som krävs.
- Förskoleklassen är färre än 20 elever då minimibemanning är 14,75 elever per tjänst för att klara det pedagogiska uppdraget.
- Antalet elever i åk 1-6 är färre än 120 elever då minimibemanning är 14,45 elever per tjänst för att klara det pedagogiska uppdraget i respektive årskurs.

Antalet barn/elever redovisas i statistiken per läsår, men till budget utgörs underlaget av medeltalet av antal barn/elever det här läsåret och prognosen för antal barn/elever nästa läsår.

Följande enheter har strukturtillägg

Enhet	Förskola	F-6 skolor			7-9 skolor
	Tynderö fsk	Laggarberg	Fagervik	Ljustorp	Ala
Antal barn Förskola	15				
Antal elever Förskoleklass		19	11	10	0
Antal elever åk 1-6		101	120	41	53
Antal elever åk 7-9					160
Summa volym	15	120	131	51	213
Pedagoger (antal tjänster) förskola	2,80	-	-	-	-
Pedagoger (antal tjänster) förskoleklass		1,29	0,75	0,68	-
Pedagoger (antal tjänster) åk 1-6	-	6,99	8,30	2,84	3,7
Pedagoger (antal tjänster) åk 7-9	-	-	-	-	13,1
Summa tjänster	2,80	8,28	9,05	3,52	16,7
Strukturtillägg i tjänster	0,20	0,29	0,55	1,83	0,66
Summa tjänster	3,00	8,57	9,60	5,35	17,4
Strukturtillägg (ökade Personalkostnader per enhet)	95 260 kr	173 701 kr	329 432 kr	1 096 111 kr	395 319 kr

De röda siffrorna i övre tabellen markerar att antalet barn/elever inte är tillräckligt för att den fördelade skolpengen ska ge en hållbar organisation.

Den beräknade kostnaden för strukturtillägget för kalender/budgetåret 2021 är 2 089 823 kr.

Variationen mellan åldersgruppernas storlek är betydligt större på de små enheterna än de större. Den tidigare åldersintegrerade undervisningen underlättade för små enheter att maximera gruppstorlekar och minimera kostnader för pedagoger.

I det skatteutjämningsystem som finns mellan Sveriges kommuner beräknas skolor med färre än 80 elever i åk F-6 kosta mer, men till detta tas ingen hänsyn i framräknandet av kommunens ersättning.

Små enheters elevutveckling

Laggarbergs skola

Vid mätningen 22 oktober 2020 gick det 115 elever på Laggarbergs skola, se röd linje i diagrammet nedan. Det är 13 fler än den prognos som gjordes 15 maj 2019 - underlaget till lokalresursplanen.

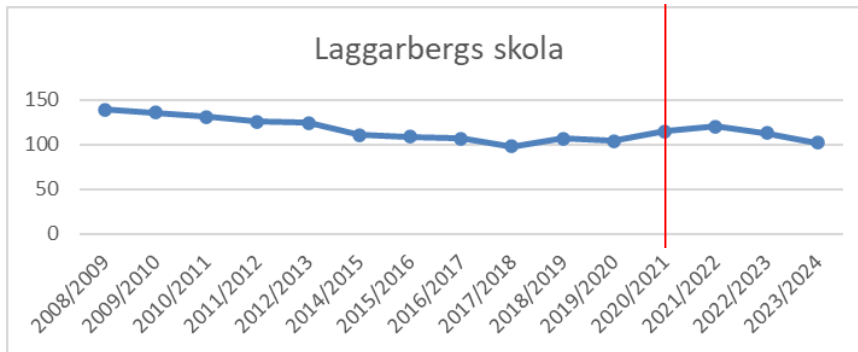

Diagram: antal elever vid Laggarbergs skola år 2007-2020, med prognos 2020-2024

Prognosen för de närmaste åren visar en variation i elevgruppsstorleken mellan 7 och 23 elever, se nedan.

Laggarbergs skola								
Läsår	F-klass	år 1	år 2	år 3	år 4	år 5	år 6	Totalt
2020/2021	23	17	23	9	20	14	9	115
2021/2022	14	23	17	23	9	20	14	120
2022/2023	7	14	23	17	23	9	20	113
2023/2024	9	7	14	23	17	23	9	102

Tabell: prognos över antal elever i varje årskurs i Laggarbergs skola år 2020-2024

Fagerviks skola

Vid mätningen 22 oktober 2020 gick det 133 elever på Fagerviks skola, se röd linje i diagrammet nedan. Det är 17 fler än den prognos som gjordes 15 maj 2019 - underlaget till lokalresursplanen.

Diagram: antal elever vid Fagerviks skola år 2007-2020, med prognos 2020-2024

Prognosen för de närmaste åren visar en variation i elevgruppsstorlek mellan 6 och 23 elever, se nedan.

Fagerviks skola								
Läsår	F-klass	år 1	år 2	år 3	år 4	år 5	år 6	Totalt
2020/2021	13	21	22	20	23	17	17	133
2021/2022	6	13	21	22	20	23	17	122
2022/2023	10	6	13	21	22	20	23	115
2023/2024	11	10	6	13	21	22	20	103

Tabell: prognos över antal elever i varje årskurs i Fagerviks skola år 2020-2024

Antalet elever vid Laggarbergs skola och Fagerviks skola är 12-14 procent fler hösten 2020 än vid prognostillfället våren 2019. Prognoserna görs utifrån antal barn boende i de så kallade nyckelkodsområden (NYKO) som bedömts utgöra upptagningsområde för respektive skola.

Om båda skolorna även fortsättningsvis bedöms välskötta och attraktiva av föräldrarna finns det anledning att tro att antalet elever kommer att öka de närmaste åren, på bekostnad av kringliggande skolors elevunderlag.

Små enheters elevutveckling

Ljustorps skola

Vid mätningen 22 okt 2020 gick 52 elever på Ljustorps skola, se röd linje i diagrammet nedan. Det är fem färre än den prognos som gjordes den 15 maj 2019 – underlaget till lokalresursplanen.

Diagram: antal elever vid Ljustorps skola år 2007-2020, med prognos 2020-2024

Prognosen för de närmaste åren visar en variation i elevgruppsstorleken mellan 5 och 16 elever, se nedan.

Ljustorps skola								
Läsår	F-klass	år 1	år 2	år 3	år 4	år 5	år 6	Totalt
2020/2021	15	7	8	7	10	5	0	52
2021/2022	6	15	7	8	7	10	0	53
2022/2023	11	6	15	7	8	7	0	54
2023/2024	16	11	6	15	7	8	0	63

Tabell: prognos över antal elever i varje årskurs i Ljustorps skola år 2020-2024

Ala skola

Vid mätning den 22 okt gick 202 elever på Ala skola. Av dessa var det 49 elever i årskurs 6 och 160 elever i högstadiet, fördelade på tre paralleller i årskurs 7 och 8 och två paralleller i årskurs 9. Det är lika många som den prognos som gjordes den 15 maj 2019 – underlaget för lokalresursplanen.

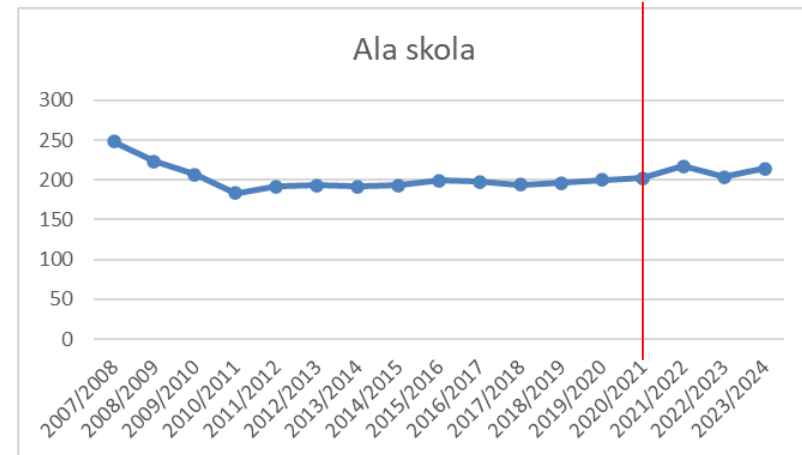

Diagram: antal elever vid Ala skola år 2007-2020, med prognos 2020-2024. Läsåret 2007/2008 var det 248 elever i årskurs 6-9 på Ala skola.

Prognosen för de närmaste åren visar en variation i elevgruppsstorleken mellan 38 och 61 elever, se nedan.

Ala skola					
Läsår	år 6	år 7	år 8	år 9	Totalt
2020/2021	49	54	61	38	202
2021/2022	53	49	54	61	217
2022/2023	48	53	49	54	204
2023/2024	64	48	53	49	214

Tabell: prognos över antal elever i varje årskurs i Ala skola år 2020-2024

Små enheter och kvalitet - forskning

Linnéuniversitetet sammanställde år 2014 en forskningsöversikt vad det gäller skolstorlekens påverkan på undervisningskvalitet och elevers skolresultat, elevers möjligheter att erhålla en likvärdig utbildning, elevers sociala skolsituation samt pedagogers och föräldrars attityder.

Den internationella forskningen har definierat små skolenheter till 400 elever, medan den svenska forskningen bedömt enheter med 200 elever som små skolenheter. Många av de svenska skolorna har betydligt färre antal elever än 200, men det går inte att hitta någon studie som visar på var minsta storleken för att bedriva en kvalitetsmässigt, likvärdig utbildning är. Även Linnéuniversitetet konstaterar att "det finns en risk att man oreflekterat sätter likhetstecken mellan en liten skola och skolor i glesbygd".

TRYGGHET OCH TRIVSEL

I Skolverkets studie från 1996 konstaterades att den lilla enheten har större förutsättningar att undvika anonymitet. De yngre eleverna upplever en större trivsel på små skolor och det finns en känsla av att kunna påverka sitt sammanhang. Även föräldrarnas upplevelse av att ha inflytande över sina barns skolsituation är hög.

Mobbing förekommer i lika stor utsträckning i såväl små som stora skolor. Det är lättare att upptäcka det på små, medan större skolor många gånger har större beredskap och bättre organisation för att motverka mobbing.

ELEVRESULTAT

Flera studier bl a Walberg & Walberg, 1994 och McMillen, 2004 har visat att yngre elever (F-3), elever med utländsk bakgrund och elever med lägre socioekonomisk status gynnas av att studera vid en mindre skola. För "normal- och högpresterande elever" verkar inte skolstorleken ha så stor betydelse för skolresultatet, så länge det finns bra lärandemiljöer och kompetenta pedagoger.

Institutet för arbetsmarknadspolitiska utvärderingar (IFAU) gjorde år 2008 en studie om åldersintegrerade klasser var bra eller dåligt för elevernas studieresultat. Resultaten visade att åldersintegrerad undervisning har en negativ effektiv på kognitiva förmågor mätta i årskurs 6. Effekten var densamma för pojkar, flickor, lågpresterande elever och elever med utländsk bakgrund. Ingen effekt på betygen i årskurs 9 kunde påvisas.

LEDNING OCH ORGANISATION

Linnéuniversitetet gör en bedömning av att en skolstorlek mellan 200 och 800 elever tilltalar rektorer, inte mindre, inte större.

KOMPETENSFÖRSÖRJNING OCH LÄRARUTVECKLING

I Hatties, 2009 och Resnicks, 2010, forskning om framgångsfaktorer bakom skolutveckling betonar start det kollegiala samtalet. Linnéuniversitetet konstaterar att ett alltför litet antal pedagoger kan kvaliteten på det kollegiala samtalet påverkas.

En norsk studie visar att enheter med 300 elever verkar vara en attraktiv skolstorlek för pedagoger, där skolstorleken visar sig vara en signifikant faktor bakom pedagogers beslut att byta skola.

Små enheter och kvalitet - intervjuer

Vid intervjuer med förvaltningsledningen samt rektorer och medarbetare vid de berörda skolorna har följande framkommit på frågan om vad det finns för fördelar respektive nackdelar med en liten enhet (i det här fallet definierat som en enhet med strukturtillägg). Frågor har ställts om elevresultat, elevens trygghet och trivsel, styrning och organisation, kompetensförsörjning, lärarutveckling, specialresurser och ekonomi.

ELEVRESULTAT

De yngre (F - åk 3) har fördelar i sin inläring t ex läsinläring med mindre grupper då de har lättare att få stöd och stimulans av pedagogen. Små grupper är även en fördel för lärandet i vissa praktiska/estetiska ämnen, dock inte Idrott och hälsa där det är en nackdel.

De äldre (åk 4-6) behöver vara minst 14-15 elever i samma årskurs för att utveckla sin förmåga att analysera och diskutera i grupp. När enstaka årskurser varit för små har en form av åldersintegrerad undervisning införts, där två pedagoger ändrat till en mer projektorienterad undervisning med teman och eleverna i de båda årskurserna kan samarbeta om uppdraget. Det optimala upplevs vara 20-22 elever i varje klass.

Med för få elever kan enstaka högpresterande elever i åk 4-6 få ett stort ansvar att stödja övriga, men för liten stimulans för sin egen utveckling.

Pedagoger i åldersintegrerade klasser har svårt att följa och utmana eleven i sin utveckling. Det gäller särskilt högpresterande elever.

Det finns elever som inte ens vågar drömma om vad de vill göra i framtiden. Den lilla enheten kan behöva ytterligare stimulans och impulser från omvärlden om vad som är möjligt för eleverna. Det kan behövas en studie- och yrkesvägledare redan i åk 4-6, eller närmare samarbete med näringslivet.

Elever i årskurs 6 som tidigare gått i en liten klass upplevs vara ovana vid arbetstempot i en ordinär klassundervisning, och upplevs ha större svårigheter att klara stadiövergången till årskurs 7. För att fler ska klara stadiövergången har flera skolor så smått introducerat ämneslärarsystemet i årskurs 6.

TRYGGHET OCH TRIVSEL

Det finns en söktryck bland eleverna till några av de mindre skolorna, framför allt Fagerviks skola och Laggarbergs skola. De elever som lämnar gör det oftast för att gå till någon av de fristående skolorna i Sundsvall. Flera av eleverna har också kommit tillbaka.

Elevenkäten visar att man är väldigt nöjd med sin skola. Skolorna är också väldigt populära bland föräldrarna. Det finns samtidigt en önskan bland de äldre eleverna att få komma i ett större sammanhang. Den lilla skolan med en homogen elevgrupp ställer samtidigt krav på skolan att förbereda eleven inför större skolor och elever med annan bakgrund.

Få elever i samma ålder begränsar tillgången till kompisar. Det blir tydligare i åk 4-6.

Forts.

Små enheter och kvalitet, forts

Forts.

Beteendet i en liten elevgrupp kan liknas mer vid familjesituationer än vid en undervisningssituation med pedagoger och elever. Det kan skapa trygghet, samtidigt som det skapar en otydlighet mot uppdraget att inhämta kunskap, utvecklas i grupp och lära sig nya saker.

Varje pedagoger på en liten enhet har ett större ansvar att hantera situationer som det på större enheter finns specialresurser till. Det kan gälla mobbing men även elev som drabbas av sjukdom och skada.

LEDNING OCH ORGANISATION

Även de små skolorna har behov av ett närvarande ledarskap, då det annars uppstår ett informellt ledarskap och många kompensatoriska beteenden som det kan vara svårt för en deltidsnärvarande rektor att få syn på.

Vid de små skolorna delas specialresurser i form av skolsköterska, kurator, specialpedagoger och administratör med andra större skolenheter. Det innebär att dessa resurser finns på plats en dag i veckan, vilket ställer särskilda krav på hur ett främjande och förebyggande elevhälsoarbete kan utformas. Det kan också vara svårt att få tag i ambulerande servicefunktioner vilket gör att man fixar det själv.

Jämfört med årskurs 4-5 innebär årskurs 6 också lektioner i hemkunskap och moderna språk vilket i sin tur kräver resor till större enheter för undervisning. I de lägre årskurserna är det endast behov av resor för undervisning i slöjd.

KOMPETENSFÖRSÖRJNING OCH LÄRARUTVECKLING

Flera av de mindre skolorna har hög andel behöriga pedagoger och inga problem att rekrytera nya medarbetare när heltidstjänster kan erbjudas. Däremot uppstår svårigheter att rekrytera till halvtidstjänster, tjänster med placering på flera skolor eller kombinationstjänster. Det är svårt att rekrytera pedagoger, men framför allt fritidspedagoger och vikarier till Ljustorps skola.

Laggarbergs skola och Fagerviks skola är övningskolor för Mittuniversitetets lärarstudenter. På den lilla skolan får studenterna en snabb överblick över alla funktioner och sysslor som behövs på en skola. Det ställer samtidigt krav på den lilla skolan att vara välfungerande, annars blir det en ytterligare belastning.

Alla F-6-skolor i Timrå kommun samarbetar för att få en likvärdig betygssättning och att öka förmågan hos varje pedagog att göra en samlad bedömning av elevens resultat.

Det upplevs vara en stor fördel att pedagoger i åk 4 och 5 även deltar i genomförande och framför allt rättning av nationella prov i åk 6. Detta för att kunna planera studietakten under åk 4 och 5 så att eleven är väl förberedd inför provet nästa år.

Det upplevs vara en vinning med skolor med två paralleller i varje årskurs, då varje pedagog har en kollega att utveckla lärometoderna med. På de mindre skolorna samarbetar pedagoger i åk 1-3 och åk 4-6 och använder varandras material kommande år.

Analys och slutsatser

ELEVENS RESULTAT

Forskningen och de intervjuade är överens om att för de yngre åldrarna finns det fördelar med små elevgrupper för elevens lärande. I årskurserna F-3 gäller det framför allt läsinläringen.

För elever i årskurs 4-6 finns det däremot en tydlig uppfattning i forskningsrapporter och hos de intervjuade att elevens lärande inte stöds i mindre grupper. Den samlade bedömningen bland de intervjuade är att varje årskurs inte bör vara färre än 14-15 elever för att varje elev ska få bästa stöd för sitt lärande.

För tiotalet år sedan bedrevs mycket av undervisningen i åldersintegrerade klasser. Det gjorde det lättare för de små enheterna med stor variation i antal elever mellan årskurserna att skapa jämnstora grupper. Forskningen har sedan visat att åldersintegrerad undervisning inte ger bästa stödet till elevens lärande.

Ala skola är som högstadieskola att betrakta en liten enhet där det kan vara svårt att skapa tillräckligt stora undervisningsgrupper för att ex erbjuda elevens val.

TRIVSEL OCH TRYGGHET

För de yngre eleverna och för föräldrarna upplevs den lilla enheten som en trygg plats, med hög trivsel. Det återspeglas både i forskningen, i de elev/föräldrarenkäter som genomförs och i de intervjuades svar.

Bland de äldre eleverna är det inte lika tydligt. Många upplever miljön "för trång" och med för få kompisar. Det kan till viss del skilja sig från föräldrarnas uppfattning.

LEDNING OCH ORGANISATION

Både Fagerviks och Lagggarbergs skolor har sedan några år tillbaka en rektorstjänst på heltid, vilket vi bedömer vara av stort värde för ledning och styrning av en sådan komplex verksamhet som en skolenhet är, med dess viktiga samhällsuppdrag.

KOMPETENSFÖRSÖRJNING OCH LÄRARUTVECKLING

Den lilla enheten ställer höga krav på varje vuxen på skolan att hantera många situationer och inneha flera kompetenser, vilka på en större enhet är fördelad på flera personer.

Det ställer också särskilda krav på varje pedagog att söka kunskap och utvecklingsforum på annat håll än på skolenheten, vilket på den stora enheten blir naturligt då man ingår i arbetslag och ämneslag som fysiskt möts på arbetsplatsen.

SLUTSATSER

Vi bedömer att det finns goda möjligheter för små skolenheter att bedriva en kvalitativ verksamhet i årskurs F-3, där eleven får ett bra stöd för sitt lärande i den lilla gruppen.

Vi bedömer det samtidigt svårt för små skolenheter med färre än 14-15 elever i varje årskurs i årskurs 4-6 att bedriva en kvalitativ verksamhet som ger bästa stödet för elevens lärande. Det är framför allt årskurserna 4 och 5 vid Ljustorps skola som är för små. En möjlighet kan vara att dessa elever bereds plats vid Söråkers skola. Årskurs 6 som idag är på Ala skola består i det fallet även fortsättningsvis av elever från Ljustorps skola och Söråkers skola.

Köksverksamheten vid Bergeforsens förskola

Bergeforsens förskola har sedan länge haft egen köksverksamhet. All övrig kommunal verksamhet får lunchmaten från centralköket, och kompletterar måltiden och övriga mellanmål på plats. Enheten står inför en pensionsavgång inom verksamheten kost och det kan finnas anledning att se över verksamheten innan ny rekrytering.

Uppdraget är att

- Utreda om köksverksamheten vid Bergeforsens förskola bedrivs effektivt.

För att veta om Bergeforsens förskolas köksverksamhet bedrivs effektivt, har jämförelse gjorts med Bäckmons förskola i Söråker. Båda förskolorna består av sex avdelningar/barngrupper med drygt 100 barn på varje förskola.

Intervjuer har gjorts med rektor och medarbetare vid Bergeforsens förskola och Bäckmons förskola. Ekonomiskt underlag har inhämtats från förvaltningens controller.

Bergeforsens förskola - köksverksamhet

Bild: Dagens hjälprea informerar om dagens lunch.

Bergeforsens förskola har 108 barn, fördelade på tre hus och sex avdelningar/barngrupper.

Rektoren är ansvarig för köksverksamheten och därmed chef över en köksansvarig kock. Det finns ofta en plats för skolpraktik för elever vid gymnasiet livsmedelstekniska program eller för person som behöver arbetsprövning eller arbetsträning. För närvarande möjliggör platsen arbetsträning, där kocken är handledare.

Vid intervjuer med rektor, kocken och några av medarbetarna i barngrupperna beskrivs arbetet och rollerna så här:

- Varje avdelnings pedagoger dukar för lunch och diskar, samt ansvarar för frukost och mellanmål. Detta är i stort sett lika som vid andra förskolor.
- Varje avdelnings beställer vad som behövs till mellanmålet från kocken. Kocken kontaktar varje dag alla avdelningar om antal barn, behov av specialkost och beställningar till mellanmål mm. Kocken beställer både livsmedel och annat som behövs på förskolan. Detta levereras en gång per vecka och förvaras i de gemensamma förråden.
- Kocken ordnar frukost för den personal som önskar.
- Kocken och köksbiträdet lagar mycket av maten från grunden. De kokar också sylt och bakar allt bröd. Köket kokar frukostgröt till avdelningarna två dagar i veckan.
- Kocken och köksbiträdet transporterar färdiga matvagnar till respektive avdelning, och tar också hand om disken av kantiner efteråt.

	Timmar per tillfälle	Tillfälle per vecka	Summa	Kommentar
Köksansvarig - r	7,5	5	37,5	
Köksbiträde	7,5	5	37,5	Arbetsträning / praktik
Avdelning 1	0,1	5	0,5	
Avdelning 2	0,1	5	0,5	
Avdelning 3	0,1	5	0,5	
Avdelning 4	0,1	5	0,5	
Avdelning 5	0,1	5	0,5	
Avdelning 6	0,1	5	0,5	
Summa			78	

Tabell: nedlagd tid per tillfälle och personalgrupp/avdelning.

Vid kockens planerade ledighet och sjukdom kontaktar rektoren kommunens centralkök och får luncherna levererade via matvagnar till varje avdelning. Det fungerar mycket bra.

Matsedeln görs för 1-3 veckor i taget, och varje halvår finns Barnens önskevecka där barnen får önska en meny.

Det blir inte mycket matsvinn och två avdelningar komposterar det som går. Komposten läggs på vinbärsbuskarna.

Bland pedagogerna på avdelningarna lyfts särskilt dofterna från köket som en kvalitet, samt att barnen är väldigt nyfikna på vad det blir för mat. De lyfter också fram enkelheten att slippa beställa från olika leverantörer och att mottagningen av varor sköts av köket.

Bäckmons förskola – mat- och måltidsverksamhet

Bäckmons förskola har 105 barn, fördelade på sex avdelningar/barngrupper.

Luncher med tillbehör levereras till förskolan varje dag från kommunens centralkök i Timrå. Personal från varje avdelning möter upp lastbilen och hämtar sin matvagn. Det som återstår för en färdig lunch är att hacka sallad.

Vid intervjuer med rektor och en av två ”mathanteringsansvariga” beskrivs arbetet och rollerna så här:

- Varje avdelning stämmer varje dag av antal beställda lunchportioner och gör eventuell avbeställning.
- Varje avdelning ansvarar för frukost och mellanmål. Ansvaret fördelas mellan pedagogerna enligt ett roterande schema.
- Varje avdelning tar emot lunchen, hackar sallad och diskar kantiner och bleck som går på retur till centralköket nästa dag. Även detta sker genom roterande schema mellan pedagogerna.
- Varje avdelning planerar, beställer och mottager varor. Beställningen sammanställs varje torsdag av en pedagog och gemensam beställning görs för hela förskolan. En pedagog tar varje tisdag emot leveranser från leverantörerna till tre avdelningar, delar upp och plockar in i det gemensamma förrådet. Hen tar också hand om emballaget.

	Timmar per tillfälle	Tillfälle per vecka	Summa	Kommentar
Avdelning 1	0,5	5	2,5	Förbereda lunch, ta emot matleve
Avdelning 2	0,5	5	2,5	Förbereda lunch, ta emot matleve
Avdelning 3	0,5	5	2,5	Förbereda lunch, ta emot matleve
Avdelning 4	0,5	5	2,5	Förbereda lunch, ta emot matleve
Avdelning 5	0,5	5	2,5	Förbereda lunch, ta emot matleve
Avdelning 6	0,5	5	2,5	Förbereda lunch, ta emot matleve
Avdelning 1	0,5	5	2,5	Planering, beställning av varor
Avdelning 2	0,5	5	2,5	Planering, beställning av varor
Avdelning 3	0,5	5	2,5	Planering, beställning av varor
Avdelning 4	0,5	5	2,5	Planering, beställning av varor
Avdelning 5	0,5	5	2,5	Planering, beställning av varor
Avdelning 6	0,5	5	2,5	Planering, beställning av varor
Avdelning 1	1	1	1	Ta emot leverans från Menigo, del
Avdelning 4	1	1	1	Ta emot leverans från Menigo, del
Avdelning 1	1	1	1	Beställer för samtliga avdelningar
Summa			33	

Tabell: nedlagd tid per tillfälle och personalgrupp/avdelning.

De intervjuade är mycket nöjda med rutinerna mellan centralköket och förskolan, och upplever att barnen äter och uppskattar maten. De upplever centralköket som mycket lyhörda, lösningsinriktade och kunniga när det uppstår frågor.

De intervjuade konstaterar att det blir mycket matsvinn då det inte enligt Livsmedelslagen är möjligt att kyla och värma igen.

Kostnader för köksverksamheten

BÄCKMONS FÖRSKOLA

Budgeten för inköp av livsmedel samt leverans från centralköket för år 2021 är 450 000 kr för 105 barn.

Till det kommer 33 timmar av pedagogernas arbetstid varje vecka för att mat- och måltidshantering.

BERGEFORSSENS FÖRSKOLA

Budgeten för inköp av livsmedel för år 2021 är 345 000 kr för 105 barn.

Till det kommer 78 timmar för mat- och måltidshantering, där platsen för arbetsträning motsvarar 37,5 timmar. Det finns ingen tjänst inrättad utan platsen besätts med annan finansiering så som skolpraktik, lönebidrag eller annan arbetsmarknadsinsats. Rektor och kocken bedömer att verksamheten kan skötas även om inte praktikplatsen besätts.

Det innebär att pedagogernas och kockens arbetstid för mat- och måltidshandlingen motsvarar 40 timmar.

SAMMANFATTNING

Mat- och måltidshandlingen tar fler timmar i anspråk på Bergeforsens förskola än på Bäckmons förskola. Däremot är budget för inköp av mat och livsmedel lägre.

Vi bedömer att den löpande kostnaden för mat- och måltidsverksamheten är lika för de båda verksamheterna.

KONCERNKOSTNADER OCH FRAMTIDA INVESTERINGSBEHOV

Därtill kommer frågor som rör kostnader för kommunkoncernen och framtida behov av investeringar:

- Centralköket har en maxkapacitet vad det gäller matproduktion. Att gå över den kräver nya investeringar, att gå under den innebär att de fasta kostnaderna måste slås ut på färre portioner och portionspriset höjs.
- Ett tillagningskök på en förskola kostar mer att bygga och underhålla än ett centralkök. I båda fallen tillkommer mottagningskök på varje avdelning som bedömes vara lika utrustade.

SÅRBARHET I DET STORA OCH DET LILLA

- En funktion med en tjänst är sårbar om det saknas en uppdaterad back up-funktion. Måltidskvalitet och kunskap om allergier och kostavvikelser är avhängigt dennes förmåga. Rektorn är ansvarig för mathandlingen utifrån Livsmedelslagstiftningen.
- Att dela uppdraget på många personer som efter roterande schema har ansvar för mat- och måltidshandlingen ställer stora krav på tydliga rutiner och allas kunskap om livsmedelslagstiftningen t ex ta temperatur på maten.
- Timrå kommun har ett centralkök för all tillagning. Det ökar sårbarheten då det inte finns någon reservanläggning om produktionsstopp skulle inträffa.

Årskurs 6 vid Ala skola

Elever som börjar årskurs 6 i Söråker och Ljustorp är idag hänvisade till Ala skola. I den av kommunfullmäktige antagna lokalresursplanen står det att Söråkers skola bör anpassas för fler elever och därigenom åter kunna ta emot årskurs 6.

I barn- och utbildningsnämndens styrdokument delas grundskolan i lågstadium, mellanstadium och högstadium. Detta innebär att stadierna ska hållas ihop för bästa möjliga kunskapsutveckling. I utredningen måste även Ljustorps årskurs 6 elever ingå.

Uppdraget är att

- Utreda frågan gällande flytt av årskurs 6 vid Ala skola tillbaka till Söråkers skola och Ljustorps skola.

Vi har bedömt att frågan gäller både vad som är viktiga förutsättningar för elevens lärande i årskurs 6, vilka alternativa lokallösningar som finns och vilka konsekvenser det blir för Ala skola.

För att besvara frågan har intervjuer gjorts med rektorer och personal vid Ala skola, Söråkers skola och Ljustorps skola, samt företrädare för Kultur- och teknikförvaltningen och Timråbo.

Årskurs 6 vid Ala skola

På Ala skola går det idag 49 elever i årskurs 6. Sju av dessa kommer från Ljustorps skola och 42 från Söråkers skola.

Prognosen för de närmaste åren visar inte på någon större skillnad.

	Söråker	Ljustorp	Summa
2019/2020	48	8	56
2020/2021	42	7	49
2021/2022	48	5	53
2022/2023	38	10	48
2023/2024	57	7	64

Tabell: prognos antal barn i årskurs 6

Vid intervjuer med förvaltningsledningen samt rektorer och medarbetare vid de berörda skolorna har följande framkommit på frågan om vad det finns för fördelar respektive nackdelar för elevens resultat att gå årskurs 6 i Ljustorps skola, att fortsätta med samlad undervisning för årskurs 6 för de båda skolorna och vad en flytt får för konsekvens för Ala skola.

- I årskurs 4-6 bör det vara minst 14-15 elever i varje årskurs för att eleven ska få bästa förutsättningar för sitt lärande. Mindre grupp än det i årskurs 6 gör det svårt att sätta betyg då t ex förmågan att analysera och diskutera i grupp ska bedömas.
- Det finns en fördel att de som är pedagoger i åk 4 och 5 är med i rättningen av nationella prov för att se vad som kan värderas i provet i årskurs 6. Idag är det Alas pedagoger som genomför och rättar nationella prov. Det är då en särskild utmaning att sätta betyg efter bara ett läsår tillsammans med respektive elev.
- Jämfört med årskurs 4-5 innebär årskurs 6 också lektioner i hemkunskap och moderna språk vilket i sin tur kräver resor till större enheter för undervisning.
- Eleverna från Söråker och Ljustorps skolor blandas och klasserna stabiliseras inför årskurs 7 då t ex ämneslärarsystem som kan vara en utmaning för många elever.
- Ala skola får ett tydligare fokus på högstadiet vilket kan leda till förbättrat elevresultat. För eleverna blir det ett större språng mellan årskurs 6 och 7 vilket kan medföra mer oro för eleven med risk för ökad frånvaro.
- Med ett rent högstadium blir det färre elever och med all sannolikhet krävs strukturtillägg för att klara undervisningsuppdraget. Idag går det 160 högstadieelever på Ala skola, fördelade på tre paralleller i årskurs 7 och 8 och två paralleller i årskurs 9. Antalet elever har varit större och som exempel var det 199 elever i årskurs 7-9 läsåret 2007/2008. Hos de intervjuade upplevs det vara en bra storlek på skolan idag.
- De intervjuade tycker att det känns mer naturligt att eleverna från Ljustorps skola går vidare till Söråker och Ala skola än att gå till Bergeforsens skola. I årskurs 7 går eleverna vid Bergeforsens skola går vidare till Arenaskolan.
- På frågan att låta eleverna vid Bergeforsens skola gå vidare till Ala skola finns det tveksamheter huruvida föräldrar upplever att det geografiskt är "åt fel håll". Det upplevs finnas en risk att fler elever väljer att gå till en friskola i Sundsvall istället. Detta trots att Ala skola visar upp höga elevresultat.

Åk 6 kvar på Ljustorps skola

På Ljustorps skola finns idag 3,52 pedagogtjänster, tre klasser och tre klassrum. Hyran är 1 433 tkr per år för 2 100 kvadratmeter.

Idag går det 52 elever i årskurs F-5 fördelade på tre klasser. Antalet elever i varje årskurs kan variera mellan 5 (åk 5) och 15 elever (F-klass).

Undervisningen bedrivs åldersintegrerat i årskurs F-1, 2-3 och 4-5.

FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR ÅRSKURS 6

Sju elever från Ljustorps skola går idag i årskurs 6 på Ala skola.

Årskurs 6 kvar på Ljustorps skola bedöms innebära en åldersintegrerad undervisning i årskurs 4-6.

Kostnaden för lokaler eller pedagoger bedöms oförändrad jämfört med att bedriva verksamheten idag på Ljustorps skola.

Det saknas speciallokaler och pedagoger för hemkunskap, slöjd och språkundervisning vilket medför busstransport till Bergeforsens skola.

Däremot bedöms det finnas risker att eleven inte får bästa förutsättningarna för sitt lärande. Bristen på utmaningar och stimulans i små elevgrupper ställer särskilda krav på ledning och pedagoger att eliminera dessa risker.

Analys och slutsatser

ELEVENS LÄRANDE

Nämnden och förvaltningen är tydliga i sina styrdokument att respektive låg-, mellan- och högstadium ska hållas ihop för att ge eleverna bästa möjliga kunskapsutveckling.

De intervjuade delar uppfattningen med forskningen att årskurserna 4-6 med minst 14-15 elever stödjer elevens lärande bäst. Mindre grupp än det i årskurs 6 gör det svårt att sätta betyg då t ex förmågan att analysera och diskutera i grupp ska bedömas.

Vid Ljustorps skola är prognosen de närmaste åren att antalet elever i årskurs 6 blir som flest tio och som minst fem, vilket vi bedömer vara en risk gällande elevens förutsättningar för lärande.

LOKALER

Vid Ljustorps skola finns det tillgängliga lokaler att använda för undervisningen. Det saknas speciallokaler och pedagoger för hemkunskap, slöjd och språkundervisning vilket medför busstransport till Bergforsens skola.

Däremot bedömer vi det svårt att inrymma årskurs 6 i befintliga lokaler i Söråkers skola. En långsiktig lösning är att anpassa Söråkers förskola till skolverksamhet, efter att förskoleverksamheten flyttat till nya lokaler. En tillfällig lösning (aktuell under ca fem år) kan vara att rusta lokalerna på vån 2, ovanför Bäckmons förskola.

Även vid Söråkers skola saknas det speciallokaler och pedagoger för hemkunskap, slöjd och språkundervisning vilket eleverna får gå till Ala skola vid de tillfällena.

KONSEKVENSER FÖR ALA SKOLA

För Ala skola kan det vara en fördel att fokusera på högstadieundervisningen. Över tid bör elevunderlaget öka för Ala skola så att Elevens val erbjuder ett allsidigt urval av ämnen med tillräckligt stora undervisningsgrupper.

Idag får Ala skola strukturtillägg för antal elever är få i årskurs 6. Om årskurs 6 flyttas från Ala skola bedöms antalet elever i årskurs 7-9 vara så få att det är troligt att det medför ett strukturtillägg till skolan för att täcka kostnaden för nödvändiga tjänster.

SLUTSATSER

Vi delar nämndens uppfattning att stadierna ska hållas ihop för att ge bästa förutsättningar för elevens lärande. Vi delar också forskningens och de intervjuades uppfattning att elever i årskurs 6 bör ingå i en årskurs med minst 15 elever, även det för att få bästa förutsättningar för sitt lärande.

Vi bedömer att årskurs 6 från Söråkers och Ljustorps skolor även fortsättningsvis bör gå i samma klasser, samt att undervisningen på sikt bör förläggas i Söråkers skola.

Vi anser samtidigt att förslag på lokallösning bör avvakta den pågående utredningen om placering av framtida förskola i Söråker.

